

This project is funded by
the European Union

50
YEARS

Empowered lives. Resilient nations.

РОДОТ И КОНТРОЛАТА НА МАЛОТО И ЛЕСНО ОРУЖЈЕ (МЛО) Законодавно-политичка рамка во ЈИЕ

Вовед

Политиките за контрола на малото и лесно оружје имаат за цел зголемување на безбедноста на граѓаните преку планирање и реализација на разни мерки за спречување на ширењето и злоупотребата на малото и лесно оружје. Додека некои безбедносни проблеми се заеднички за сите членови на општеството, други засегаат различни луѓе на поинаков начин во зависност од нивниот пол, род, возраст, етничка припадност и сл.

Сè повеќе истражувања значително придонесуваат кон поголема видливост на поврзаноста меѓу родот и малото и лесно оружје, и јасно покажуваат дека употребата, злоупотребата и ефектите од МЛО¹ во голема мера имаат родови одлики и различни ефекти врз жените и мажите (Farr и Gebre-Wold 2002, Schroeder и др. 2005, Farr и др. 2009, Alvazzi del Frate 2011, Bastick и Valasek, 2014).

Со цел да се зголеми ефективноста на политиките за контрола на малото и лесно оружје и да се обезбеди нивното спроведување да ја подобри безбедноста на жените и мажите, овие различни перспективи мора да станат видливи, интегрирани во политиките за контрола на МЛО и да добијат соодветен осврт.

1 МЛО е кратенка за „мало и лесно оружје“.

РОД

Родот се однесува на општествените улоги и однесувања што во едно општество се сфаќаат како соодветни за жените и мажите. Станува збор за општествените разлики (а не за биолошките) меѓу мажите и жените, кои се менуваат со текот на времето.

Родот не се однесува само на жените, туку и на мажите, девојчињата и момчињата, како и на односот меѓу нив.

Родот го одредува она што се очекува, им е дозволено и се цени кај жените и мажите во даден контекст. Исто така, тој ги одредува активностите меѓу жените и мажите, пристапот и контролата над ресурсите, како и можностите за носење одлуки.

(Извор: UN Women, OSAGI Gender Mainstreaming Concept and Definitions, 2001)

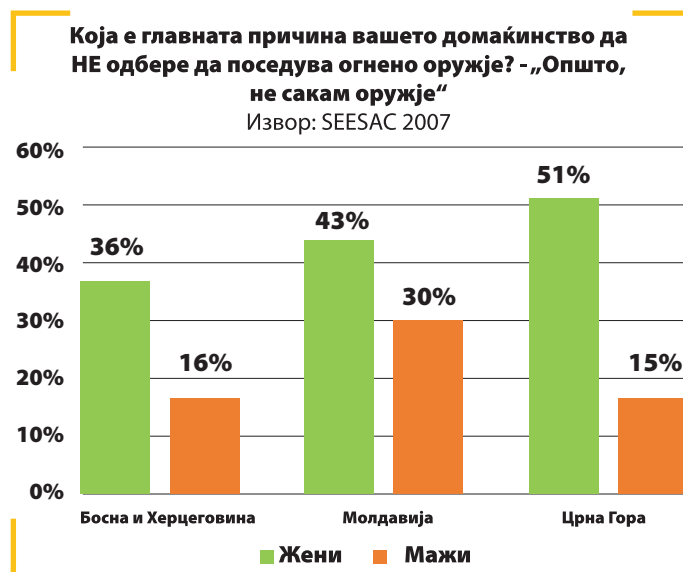
Родовата димензија на МЛО

Родовата перспектива игра важна улога во обликувањето и разбирање на разните аспекти на малото и лесно оружје, како што се (Cukier и Cairns 2009, стр. 19):

Поседување и пристап

Мажите го сочинуваат мнозинството сопственици на огнено оружје – 98 отсто во Црна Гора, 95 отсто во Србија, 96 отсто во Молдавија, 96 проценти на ниво на цела Европа (SAS 2014b) и доминираат во професии со лесен пристап до огнено оружје (полиција, војска, приватни компании за обезбедување) и во активности поврзани со огнено оружје како што е ловот.

Слика 1: Родот и ставот спрема огнетото оружје

Ефекти

Мажите претставуваат апсолутно мнозинство како кај сторителите, така и кај жртвите во инцидентите со огнено оружје. Жените главно се жртви, а многу ретко сторители. Имајќи го предвид нивното мало учество во сопствениците на огнено оружје и сторителите на инциденти со огнено оружје, тие имаат несразмерно повисока зачестеност на виктимизација од мажите (Cukier 2002).

Семејно насилство

Додека мажите се почесто изложени на ризик од злоупотреба на огнено оружје од неинтимни познајници или лица што не ги познаваат, жените се во поголем ризик во домашен контекст, од интимните партнери - присуството на мало и лесно оружје во домот драматично ги зголемува ризикот и веројатноста за фатален исход во инцидентите на семејно насилство.

Машкост, културни норми, култура на оружје

Преку неговата употреба и злоупотреба, малото оружје е тесно поврзано со конкретни изрази на машкост во општеството, т.е. одредени улоги, однесувања и очекувања што им се припишуваат на мажите и кои поттикнуваат ризично однесување меѓу нив.

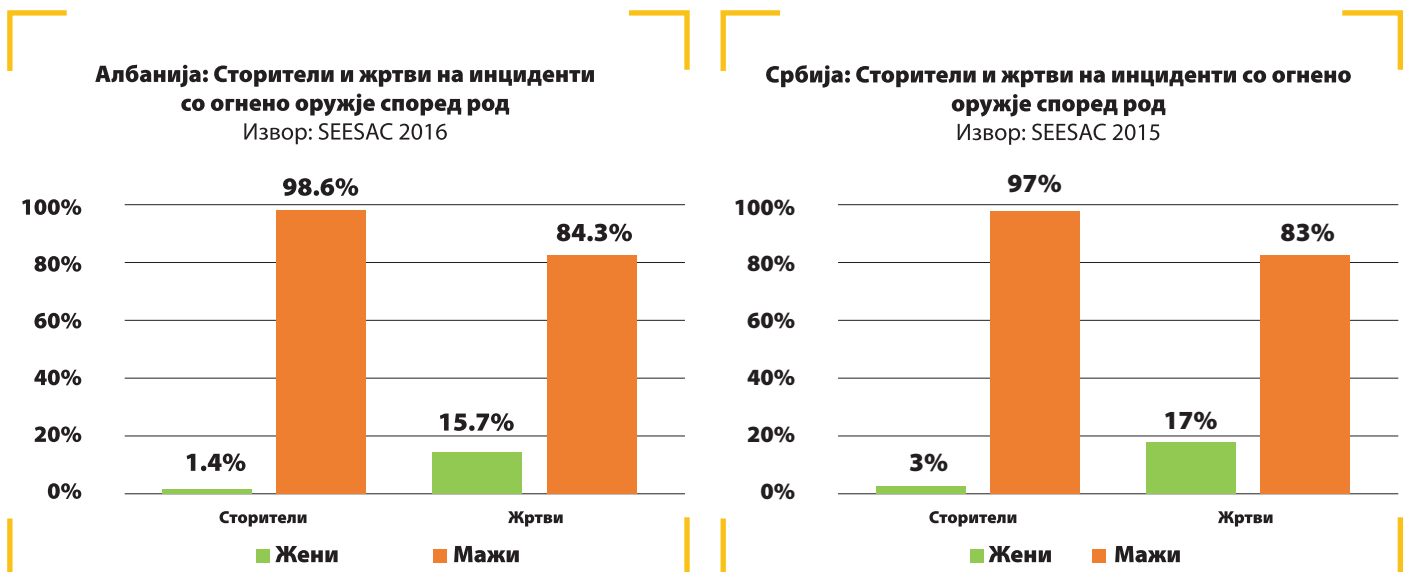
Ставови

Мажите и жените често имаат различни ставови за МЛО, а жените почесто од мажите го доживуваат присуството на огнено оружје како закана по нивната безбедност. Оттука, тие сакаат построга контрола на МЛО.

Креирање политики

Рамноправната застапеност на жените и мажите е предуслов за внесување на различните перспективи и на родовите прашања во циклусот на креирање политики. Меѓутоа, и натаму опстојуваат предизвиците за целосна и значајна застапеност на жените во развојот и имплементацијата на политиките за контрола на МЛО. Жените ретко се наоѓаат на позиции каде што се носат одлуки во органите кои ги обликуваат политиките за МЛО, а процесите на контрола на МЛО сè уште се под машка доминација (Cukier 2009).

Слика 2: Сторители и жртви на инциденти со огнено оружје во Албанија и Србија

ФЕМИЦИД

Според базата на податоци на Секретаријатот на Женевската декларација за 48 земји за кои беа достапни веродостојни податоци за периодот од 2007 до 2012 година, меѓу земјите од ЈИЕ, поранешната југословенска Република Македонија доаѓа на врвот и е рангирана како дванаесетта, со повеќе од 40 проценти од убиствата на жени извршени со огнено оружје, по која следува Република Србија, заземајќи го седумнаесеттото место, додека Молдавија е рангирана на дното на листата како четириесет и втора. (Секретаријат на Женевската декларација, 2015, 104). Во однос на насилство од интимниот партнер, во Србија, во 2015 година, дури 45,7% од жените-жртви на насилство од интимен партнер биле убиени со огнено оружје (Мрежа „Жене против насиља“, 2016). За другите општества во ЈИЕ не се достапни податоци. Високиот процент на жени убиени со мало оружје ја одразува големата фаталност на огненото оружје и претставува силен аргумент за неговата контрола, особено во контекст на семејно насилство.

Како законодавно-политичките рамки за контрола на МЛО во ЈИЕ ги третираат родовите прашања?

Анализата на SEESAC покажува дека:

1. И покрај високо родовите димензии на малото и лесно оружје, родовата перспектива не се третира, ниту е интегрирана во политиките за контрола на МЛО во Југоисточна Европа.
2. Доколку се прават обиди за решавање на постоечките родови аспекти на МЛО, тие се решаваат фрагментирано, пред сè во областа на семејното насилство.
3. Не се дава осврт на родовите разлики во однос на сопственоста, употребата и злоупотребата на огнено оружје, различните ефекти на огненото оружје врз жените и мажите, и механизмите со кои родовите улоги ги обликуваат доминантните практики на МЛО во ЈИЕ.
4. Недостатокот на родово расчленети податоци или сеопфатно истражување за поврзаноста меѓу родот и МЛО претставува попречувачки фактор за развивање родово одговорни политики за контрола на МЛО.
5. Иако сè уште во многу почетна фаза, се преземаат одредени чекори за вклучување на родовата перспектива во политиката за контрола на МЛО. На пример, посветени се напори за промовирање на женското учество (граѓански групи) во развојот и имплементацијата на политиките или за вклучување механизми на родова рамноправност при создавање на стратешката рамка. Покрај тоа, се прават обиди во осмислувањето на истражувањето да се земат предвид различните ефекти на малото и лесно оружје врз жените, како и да се воспостават мерки за балансирано вклучување на женски и машки персонал во процесот на обука за ракување со муниција и експлозивни направи.

МЛАДИ МАЖИ

Младите мажи, генерално сочинуваат несразмерно висок процент на сторители и жртви на насилство со огнено оружје.

Младите мажи често гледаат на насилството со лесно оружје како на средство за постигнување на социјално-економскиот статус кој веруваат дека го заслужуваат. Затоа, малото оружје може да биде посебно привлечно за младите мажи, бидејќи за нив оружјето често е поврзано со лична гордост, машкост, и подобар социјален статус. (Bevan и Florquin 2006). Податоците собрани во Албанија преку анализа на медиумите покажуваат дека од инцидентите со огнено оружје кои вклучуваат машки сторители, 55,7 проценти биле извршени од лица на возраст меѓу 19 и 35 години. Во поглед на жртвите, мажите на возраст од 19 до 35 години сочинуваат 38,1 проценти од вкупниот број на жртви (SEESAC 2016).

Што добиваме од интегрирање на родовата перспектива?

Интегрирањето на родовата перспектива во контролата на МЛО не е едноставно пребројување на жените и мажите, туку користење на податоци расчленети по род за да се препознаат и да се одговори на родово специфичните ризици со кои се соочуваат жените и мажите во поглед на малото и лесно оружје. Овие информации додаваат димензија за разбирање на проблемот која обично не се забележува, но, значително влијае врз ефикасноста на интервенциите. Вклучувањето на родот во сите циклуси на контрола и ракување со МЛО го зголемува разбирањето на сложеноста на проблемот, па така, овозможува создавање на несоодветни и поефективни политики за контрола на МЛО, кои се подобро прилагодени на непосредниот предизвик. Крајната цел е побезбедно општество, кое е подеднакво безбедно за жените и мажите. Ова може да се постигне само ако се земат предвид нивните различни потреби.

Што покажуваат искуствата од другите земји?

Законодавните реформи во врска со сопственоста и дозволите спроведени во некој земји, како што се Канада и Австралија, се покажаа ефикасни во намалување на вкупната стапка на убиства (15 проценти во Канада и 45 проценти во Австралија), и особено на стапката на фемицид (45 проценти во Канада и 57 проценти во Австралија), со што се докажува дека постои силна поврзаност меѓу воведувањето построги мерки за контрола на огненото оружје и намалувањето на смртноста на исходот во случаи на насилство од интимниот партнер. Законодавството за контрола на оружјето и за семејно насилство воведено во Јужна Африка придонесе кон намалување на стапката на фемицид од 8,8 во 1999 година на 5,6 во 2009 година (Amnesty International, the International Action Network on Small Arms (IANSA) и Oxfam International, 2005).

Извештаите за политиките насочени кон младите во САД обезбедуваат докази кои покажуваат дека конкретни и проактивни програми, заедно со бихевиорални интервентни програми се ефективни во намалувањето на оруженото насилство меѓу младите мажи (Abt и Winship, 2016).

Чекори во иднина: Како да се интегрира родовата перспектива во законско-политичките рамки за контрола на МЛО?

За да се обезбеди родово одговорна рамка за контрола на МЛО, родовата перспектива треба да продре во целиот циклус на рамката за контрола и управување со малото и лесно оружје како што се: изработка, имплементација, мониторинг и евалуација. Преземањето на следниве конкретни чекори го олеснува преведувањето на обврските за родова еднаквост во практични мерки:

Чекор 1: Обезбедување консензус околу важноста на родовата перспектива во контролата на МЛО. Заедничкото разбирање на родовите улоги во обликувањето на однесувањето, практиките и специфичниот ризик за жените и мажите во врска со МЛО е основен предуслов за ефективна и одржлива интеграција на родовата перспектива во рамките за контрола на МЛО. Затоа е потребно да се обезбеди сите инволвирани страни да го споделат тоа знаење или да имаат добиено обука за родова еднаквост, родова интеграција, родова анализа и поврзаност меѓу родот и МЛО. Балансираното учество на жените и мажите меѓу чинителите е суштински дел од процесот на интеграција на родовата перспектива во контролата на малото и лесно оружје, додека

придобивањето на женските организации и експерти за родови прашања е потребно за да се олесни процесот.

Чекор 2: Родовата перспектива треба да стане видлива - собирање податоци расчленети по род. Родово расчленетите податоци се предуслов за разбирање на врските меѓу родот и МЛО и за изработка на родово одговорни политики засновани врз докази. Затоа, сите податоци за жртвите и сторителите на инциденти со огнено оружје, сопствениците на огнено оружје, лицата кои имаат дозвола за купување/носење огнено оружје и други релевантни податоци треба да бидат доследно расчленети според родот. За целосно да се сфатат родовите аспекти на МЛО, неопходно е и да се разбере како родот се преплетува со другите демографски карактеристики како што се возраста, расата, етничката припадност, местото на живеење (урбано/рурално) и сл.

Чекор 3: Идентификување на родовите шаблони и проблеми - спроведување родова анализа. Вклучување на овие податоци во анализата на состојбата, при што тоа ќе се донесат информирани заклучоци. Истражување за тоа како родовите разлики се поврзани со прашањата за контрола на МЛО и утврдување и дефинирање на конкретните ризици и предизвици поврзани со родот. За ова постои развиена и лесно достапна широка низа инструменти на практични методи, како што се прирачници, листи за проверка и насоки за родова анализа.

Чекор 4: Осврт на идентификуваните родови шаблони - поставување родово одговорни цели и индикатори, и дефинирање практични и иновативни мерки врз основа на родово расчленети податоци за соодветно третирање на родовите аспекти на МЛО. Изработка на активности кои ги задоволуваат потребите за безбедност на жените и мажите и решавање на ризиците со кои се соочуваат.

Чекор 5: Следење на напредокот - мониторинг и евалуација. Обезбедување планот за мониторинг целосно да го долови спроведувањето на мерките утврдени за решавање на идентификуваните родови проблеми. Со евалуацијата треба да се утврди дали биле третирани/намалени родово специфичните ризици за мажите и жените, и да се дадат јасни препораки за натамошни активности.

Користена литература:

Abt, Thomas and Winship, Christopher. 2016. What Works in Reducing Community Violence: A Meta-Review and Field Study for the Northern Triangle. United States Agency for International Development.

Alvazzi del Frate, Anna. 2011. When the Victim Is a Woman. In Geneva Declaration Secretariat. Global Burden of Armed Violence: Lethal Encounters. Cambridge: Cambridge University Press.

Amnesty International, the International Action Network on Small Arms (IANSA) and Oxfam International. 2005. The Impact of Guns on Women's Lives. Oxford: The Alden Press.

Bastick, Megan and Valasek Kristin. 2014. "Converging Agendas: Women, peace, security, and small arms" in Small Arms Survey 2014: Women and Guns. Cambridge: Cambridge University Press.

Bevan, James and Nicholas Florquin. 2006. Few options but the gun: Angry young men. Small Arms Survey. Unfinished Business. Geneva: Small Arms Survey.

Cukier, Wendy and James Cairns. 2009. Gender, attitudes and the regulation of small arms: Implications for action. In Farr, Vanessa, Henri Myrntinen and Albrecht Schnabe (eds.). 2009. Sexed Pistols: The Gendered Impacts of Small Arms and Light Weapons. Tokyo: United Nations University Press.

Cukier, Wendy and Alison Kooistra and Mark Anto. 2002. Gendered Perspectives on Small Arms Proliferation and Misuse. In Farr, Vanessa A. and Kiflemariam Gebre-Wold (eds.). 2002. Gender Perspectives on Small Arms and Light Weapons: Regional and International Concerns. Bonn: Bonn International Centre for Conversion.

Farr, Vanessa A. and Kiflemariam Gebre-Wold (eds.). 2002. Gender Perspectives on Small Arms and Light Weapons: Regional and International Concerns. Bonn: Bonn International Centre for Conversion.

Geneva Declaration Secretariat, 2015, Global Burden of Armed Violence 2015: Every Body Counts. Cambridge: Cambridge University Press.

Mreža "Žene protiv nasilja". 2016. FEMICID - UBISTVA ŽENA U SRBIJI Kvantitativno - narativni izveštaj 2015. godina. Beograd http://www.zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID-Kvantitativno-narativni_izvestaj_za_2015_godinu.pdf.

Office of the Special Advisor on Gender Issues and Advancement of Women. 2001. Gender Mainstreaming: Strategy for Promoting Gender Equality. Available: URL: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/factsheet1.pdf>, Date accessed [7 September 2016].

SAS (Small Arms Survey). 2014a. Small Arms Survey: Women and Guns. Cambridge: Cambridge University Press.

SAS (Small Arms Survey). 2014b. Women and Gun Ownership. Geneva: Small Arms Survey.

SEESAC. 2006. The Rifle has the Devil Inside – Gun Culture in South Eastern Europe. Belgrade: SEESAC.

SEESAC. 2015. Oružje na meti: Zloupotreba vatrenog oružja u Srbiji. Belgrade: SEESAC.

SEESAC. 2016. Armët në Shënjestër (unpublished).

Schroeder Emily, Vanessa Farr and Albrecht Schnabel. 2005. Gender Awareness in Research on Small Arms and Light Weapons: A Preliminary Report. Bern: Swisspeace.

SEESAC ја спроведува **ОДЛУКАТА НА СОВЕТОТ НА ЕУ 2013/730/CFSP**, во поддршка на активностите на SEESAC за разоружување и контрола на оружјето во Југоисточна Европа - **проектот EUSAC**. Европската унија го поддржува SEESAC од 2002 година, а EUSAC е дел од **портфолиото за контрола на малото и лесно оружје на SEESAC**.

За да дознаете повеќе, посетете ја www.seesac.org

Овој информатор е напишан од Драган Божаниќ. Ставовите изразени во овој документ се ставови на авторите и не мора нужно да ги одразуваат ставовите на Програмата за развој на Обединетите нации, Советот за регионална соработка, или на Европската унија. Употребените ознаки и презентацијата на материјалот во оваа публикација не подразбираат изразување став на Програмата за развој на Обединетите нации, Советот за регионална соработка, или на Европската унија за 1) правниот статус на било која земја, територија или област, или за нејзините власти или вооружени групи, или 2) за обележувањето на нејзините граници.

This project is funded by
the European Union

Empowered lives. Resilient nations.

UNDP SEESAC

Bulevar Zorana Đinđića 64, 11070 Belgrade / SERBIA

Telephone: +381 (11) 4155 300

Fax: +381 (11) 4155 499

E-mail: seesac@undp.org

www.seesac@undp.org